

PROBLEMATYKA APOSTOLSTWA WSPÓŁCZESNEGO KOŚCIOŁA

Jednym z podstawowych wymiarów realizowania się tożsamości chrześcijańskiej jest dawanie świadectwa Prawdzie, która stała się własnością człowieka. Tak pojęte apostołstwo należy do fundamentalnych i centralnych punktów orędzia Jezusa Chrystusa i Kościoła. W sensie najbardziej ogólnym rozumie się w Kościele dzisiejszym przez apostołstwo całość działalności wszystkich członków Ludu Bożego, która jest ukierunkowana na realizację celu Kościoła, Mistycznego Ciała Chrystusa: „Kościół powstał do życia w tym celu, aby szerząc królestwo Chrystusowe po całej ziemi ku chwale Ojca, uczynić wszystkich ludzi uczestnikami odkupienia i by przez nich skierować cały świat rzeczywiście do Chrystusa” (DA 2; por. także KK 1-8). W swej istocie apostołstwo jest uczestnictwem w apostołstwie Jezusa Chrystusa i za Jego przykładem troską o zbawienie ludzi i świata.

Już w tym opisowym wyjaśnieniu apostołstwa, Sobór Watykański II chce wskazać na to, że chodzi tu o bardzo złożoną rzeczywistość, w której elementami istotnymi są nie tylko formy zewnętrzne, organizacja i struktury działania apostołskiego, choć i to jest ważne, ale przede wszystkim o obecność Boga w Trójcy Jedynej w życiu i świecie poddanym nieustannej ewolucji, o którym świadectwo daje pielgrzymujący Lud Boży — Kościół. Stąd przy rozważaniu problemów apostołstwa należy uwzględnić w pełnym wymiarze tak chrystologię, soteriologię i eklezjologię, jak i problemy socjologii i antropologii.

To tak szerokie zrozumienie apostołstwa podane przez Sobór Watykański II stało się dziś niejako natchnieniem, które pozwala rozważać problemy apostołatu w całkiem nowym świetle — z punktu widzenia teologicznego, a także inaczej interpretować je w dziedzinie pastoralnego działania Kościoła. Powstały jednak także nowe problemy, które do dziś nie zostały rozwiązane, gdyż teologiczne interpretacje i praktyczne urzeczywistnienie nauki soborowej znajdują się dalej w stadium rozwoju i byłoby za wcześnie oczekiwać już teraz syntetycznego przedstawienia zarysów teologii apostołstwa. Słusznie można więc jeszcze dziś powtórzyć stwierdzenie ks. E. Werona, które wypowiedział przed 10 laty w odniesieniu do teologii laikatu, że „wielka synteza teo-

logii posoborowej nie została jeszcze napisana. Trwają prace przygotowawcze do jej dokonania. Prowadzi się dyskusje i gromadzi materiały. Także więc i teologia laikatu, godna epoki posoborowej, znajduje się jeszcze w stadium przygotowania”¹.

Właściwie najlepszym opracowaniem monograficznym problematyki apostołstwa było dzieło F. Klostermanna *Das christliche Apostolat*². Nie należy pominąć przyczynków takich teologów, jak Y. Congar, K. Rahner, E. Schillebeeckx, C. Truhlar, czy choćby P. Brugnoli. Rozważania te przyczyniły się w dużym stopniu do sformułowania nauki soborowej o apostołstwie; dziś są one jednak w niektórych punktach nieaktualne i muszą być całościowo przepracowane w świetle nauki Soboru Watykańskiego II i rozwoju posoborowego. Pewien przegląd, orientację w rozwoju problematyki apostołstwa w okresie ostatnich 30 lat, dają opracowania R. Goldie³.

W tym opracowaniu chciałbym wskazać tylko na niektóre punkty w dyskusji nad apostołstwem w okresie posoborowym, które dają się odczytać z dokumentów kościelnych i z aktualnych tendencji w działaniu praktycznym.

Postawiony temat będzie rozwinięty w trzech głównych punktach:

- 1) rozumienie pojęcia „apostołstwo” w relacji do takich pojęć jak „misja” i „ewangelizacja”.
- 2) model apostołstwa w świetle nowego obrazu Kościoła.
- 3) niektóre problemy apostołstwa świeckich.

Mam nadzieję, że w ten sposób uda się poruszyć niektóre dyskutowane dziś problemy apostołstwa współczesnego Kościoła i wskazać przynajmniej kierunek rozwoju problemu.

I. AKCENTY POSOBOROWEGO ROZUMIENIA APOSTOLSTWA

Działanie apostołskie pielgrzymującego Ludu Bożego podlega procesom zmian, które dokonują się tak w samym Kościele jak i w świecie. Jeśli rozważa się całość rzeczywistości apostołskich oddziaływań Kościoła, trudno jest osądzić, czy chodzi tu o zmiany

¹ Por. Ks. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, Paryż 1973, s. 184.

² Por. F. Klostermann, *Das christliche Apostolat*, Innsbruck 1962, ss. 1195.

³ Por. R. Goldie, *Laïcs, laïcat et laïcité. Un sondage bibliographique a travers trois decennies*, w: *Elements pour une theologie du laïcat* (Numero special „Laïcs aujourd’hui” Nr. 26) Vaticano 1979, s. 109—147; tenże: *Lai-ci, laicato e laicità: bilancio di trent’anni di bibliografia* (2. w: *Rassegna di Teologia* 22 (1981) 386—394.

fundamentalne, czy też należy raczej mówić tylko o odkrywaniu i ukazywaniu się nowych punktów widzenia albo innych aspektów tej samej rzeczywistości. Niezależnie od odpowiedzi na to pytanie, możemy z pewnością powiedzieć, że Sobór Watykański II był dla całego Kościoła niezwykle wyjątkowym wydarzeniem i łaską, i jak powiedział nie tak dawno Papież Jan Paweł II: „Dwadzieścia lat po tym wydarzeniu, które było łaską, jakże nie rozpoznawać znaków działania Boga w Kościele i wśród ludzi; jakże nie pragnąć rozwoju jego owoców: utwierdzenia jedności kościelnej, odnowy ducha, głębszego przyłgnięcia do podstawowych prawd, nowego zapału misyjnego”⁴. Prawdziwie Sobór Watykański II przyniósł wiele nowych natchnień i myśli dla życia wiarą w czasach dzisiejszych, a przede wszystkim dla apostolskiego zaangażowania chrześcijan w świecie. Te wskazania soborowe okazują się w dalszym ciągu inspirującymi w wielu dziedzinach apostolskiego działania członków Ludu Bożego. Zasadnicze znaczenie należy przypisać tu Konstytucji dogmatycznej o Kościele, która przedstawia nowy obraz Kościoła i jest niejako punktem wyjścia i kluczem do dalszych stwierdzeń i uzasadnień działalności Kościoła, jak to zresztą podkreśla często Papież Jan Paweł II w swoich przemówieniach i pismach⁵.

1. Apostolski charakter natury i celu Kościoła

W *Lumen gentium* Kościół jest przedstawiony przede wszystkim jako Kościół Boży, który w swej najgłębszej istocie jest tajemniczą złożoną rzeczywistością porządku nadprzyrodzonego. Jest on rzeczywistością, która powstaje z inicjatywy Boga w Trójcy Jedynego jako owoc działania miłości nieskończonej Osób Trójcy Świętej. Przedwieczny Ojciec postanowił wedle odwiecznego planu swej mądrości i dobroci powołać wszystkich ludzi do uczestnictwa w swym boskim życiu przez Chrystusa, Syna swego, aby w ten sposób wierzących w Chrystusa zgromadzić w Kościele świętym (por. KK 2) i uczynić ich „niejako sakramentem, znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (KK 1). Tenże Kościół Ojca jest także Kościołem Syna Bożego, który przez Wcielenie i Tajemnicę paschalną ukonstytuował wspólnotę nowego Ludu Bożego, swoje Ciało Mistyczne. Ta wspólnota ludzi wierzących jest wzbudzana

⁴ Papież Jan Paweł II: Przemówienie do uczestników szóstego zebrania plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Świeckich (12 X 1982) W: Osservatore Romano 10 (1982) 13—14, wyd. polskie.

⁵ Por. Pierwsze orędzie Papieża Jana Pawła II z dn. 17 X 1978; także inne przemówienia papieskie.

i ożywiana nieustannie mocą Ducha Świętego, który sprawia, że Zmartwychwstały Pan staje się obecny między ludźmi i który ubogaca cały Lud Boży darami i zadaniami, prowadząc go wedle planów Bożych do pełni w przyszłości (por. KK 1-4) ⁶. Tak więc Kościół objawia się jako miejsce spotkania historii Boga w Trójcy Jedynej i historii ludzkiej. Jest on znakiem obecności Boga wśród ludzi, Trójcy Świętej w czasie, chwały ukrytej w historii — królestwem Chrystusa już teraz obecnym w tajemnicy i dzięki mocy Bożej rosnącym w sposób widzialny w świecie (por. KK 3).

W takim ujęciu, cały Kościół będąc dziełem Trójcy Świętej i mając swe źródło w misji Osób Trójcy Świętej, ukazuje się jako Kościół z natury swej misyjny. Jest on bowiem wspólnotą ludzi wierzących, wspólnotą nowego Ludu Bożego, która została ustanowiona przez Chrystusa wedle odwiecznego planu Ojca, aby w mocy Ducha Świętego uobecniać i kontynuować misję zbawczą, kulminującą się w tajemnicy Chrystusa-Odkupiciela. „Stąd też Kościół, wyposażony w dary swego Założyciela i wiernie dochowujący Jego przykazania miłości, pokory i wyrzeczenia, otrzymuje posłannictwo głoszenia i krzewienia królestwa Chrystusowego i Bożego wśród wszystkich narodów i stanowi załączek oraz zaczątek tego Królestwa na ziemi” (KK 5).

Ta podstawowa myśl o uniwersalnym posłannictwie Kościoła zostaje dalej rozwinięta w Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła, gdzie Sobór Watykański II przy uzasadnieniu działalności misyjnej Kościoła wskazuje na odwieczny plan zbawczy Ojca, a w jego urzeczywistnieniu na misję Jezusa Chrystusa i Ducha Świętego (por. DM 3; 4). Posłannictwo Kościoła jest przedstawione jako kontynuacja misji Chrystusa i Ducha Świętego: „To zaś, co Pan raz głosił albo co raz w Nim dokonało się dla zbawienia rodzaju ludzkiego, należy obwieszczać i rozpowszechniać aż po krańce ziemi, rozpoczynając od Jerozolimy, tak żeby to, co raz dopełnione zostało dla zbawienia wszystkich, z biegiem czasów osiągnęło we wszystkich swój skutek. Dla dokonania zaś tego posłał Chrystus od Ojca Ducha Świętego, by przeprowadzał zbawcze Jego dzieło od wewnątrz i pobudzał Kościół do rozszerzania się” (DM 3 i 4).

Także ustanowienie hierarchii kościelnej przedstawia Sobór Watykański II na tle tegoż uniwersalnego posłannictwa Kościoła: „Pan Jezus na początku przywołał do siebie tych, których sam chciał, a oni przyszli do Niego. I ustanowił Dwunastu, aby Mu towarzyszyli i by mógł wysłać ich na głoszenie nauki (Mk 3, 13-14).

⁶ Por. B. Forte, *Associazioni, movimenti e missione nella chiesa locale*, W: *Il Regno-Documenti* 1 (1983) 29—31.

W ten sposób zostali Apostołowie zarodkiem nowego Izraela i równocześnie zaczątkiem nowej hierarchii. ... Dlatego na Kościele spoczywa obowiązek rozkrzewiania wiary i zbawienia Chrystusowego, tak na mocy wyraźnego rozkazu, który po Apostołach odziedziczył stan biskupi, wspomagany przez kapłanów i zjednoczony z Następcą Piotra, Najwyższym Pasterzem Kościoła, jak też na mocy życia, które Chrystus przekazuje swoim członkom" (DM 5).

Te fundamentalne wyjaśnienia o istocie Kościoła i jego uniwersalnym posłannictwie są dalej punktem wyjścia dla wypowiedzi soborowych na temat życia i działania Kościoła, szczególnie w odniesieniu do apostolskiej działalności członków Ludu Bożego. Wszystko bowiem, co Kościół jako wspólnota ludzi wierzących czyni, aby przekazywać ludziom ewangeliczne orędzie Chrystusa i Jego łaski, i aby przepoić i udoskonalić w duchu ewangelicznym porządek spraw doczesnych (por. DA 5), znajduje swe uzasadnienie w posłannictwie Kościoła. Dlatego też cały Kościół jako Lud Boży jest w swej najgłębszej istocie i naturze Kościołem misyjnym, tzn. Kościołem po apostolsku czynnym (por. KK 11; 14; DM 1; 7; DA 2), a „powołanie chrześcijańskie jest z natury swojej również powołaniem do apostołstwa” (DA 2). „W to jedno uniwersalne posłannictwo Kościoła włączeni są wszyscy ochrzczeni. Ochrzczeni mają nie tylko udział w apostołstwie, lecz tworzą apostołstwo, ponieważ oni sami są Kościołem, który nie tylko ma misję, lecz jest misją. Analogicznie do Kościoła uniwersalnego i partykularnego, także każdy poszczególny człowiek wierzący jest uzdolniony i powołany w Chrystusie przez Ducha Świętego, aby być znakiem i narzędziem dla działania Bożego w tym świecie”⁷.

To tak szerokie rozumienie apostołstwa, które Sobór Watykański II podaje na podstawie nowego obrazu Kościoła i w związku z jego misją, zasadniczo biorąc, nie jest niczym innym jak samourzeczywistnianiem się Kościoła. Apostołstwo bowiem — jak mówi Sobór — to wszelka działalność Ciała Mistycznego zmierzająca do urzeczywistnienia celu Kościoła (por. DA 2). Jest ono uczestnictwem w apostołstwie Jezusa Chrystusa i wyraża się w trosce o zbawienie człowieka i świata. Kościół urzeczywistnia je poprzez wszystkie swoje członki, jednak na różne sposoby. „Istnieje w Kościele różnorodność posługiwania, ale jedność posłannictwa. Apostołom i ich następcom powierzył Chrystus urząd nauczania, uświęcania i rządzenia w Jego imieniu i Jego mocą. Jednak i lu-

⁷ H. Socha, *Die Sendung der Kirche nach dem Zweiten Vaticanischen Konzil*, w: *Wie mich der Vater gesandt hat, so sende ich euch* (red. Heinrich Köster i Manfred Probst). Limburg 1982, s. 58.

dzie świeccy, stawszy się uczestnikami funkcji kapłańskiej, pro-rockiej i królewskiej Chrystusa, mają swój udział w posłannictwie całego Ludu Bożego w Kościele i w świecie” (DA 2).

W tej perspektywie samo pojęcie „apostolstwo” niesie w sobie całkowicie inne znaczenie. Mówi się dzisiaj nawet o kryzysie apostolstwa⁸. A może należy rozumieć ten kryzys jako przyczynek do prawdziwej odnowy apostolstwa?

2. Ewangelizacja — pobudzenie do nowego apostolstwa

Nowe soborowe rozumienie apostolstwa wpłynęło w dużym stopniu na to, że zaczęło się zmieniać stopniowo nie tylko teologiczne rozważanie apostolstwa, ale powstał także nowy model apostołskiego działania w Kościele, co właściwie do dziś odzwierciedla się w świadomości chrześcijan oraz w praktycznym realizowaniu dzieł apostołskich. Nauka Soboru Watykańskiego II wpłynęła więc na apostolstwo tak w dziedzinie teorii jak i praktyki.

Istotnym przyczynkiem do rozważań nad apostolstwem były w okresie posoborowym dyskusje nad ewangelizacją w świecie współczesnym, które zostały sformułowane w adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi*⁹. Bowiern na trzecim Synodzie Biskupów w 1974 roku dyskutowano przede wszystkim problem posłannictwa Kościoła w świecie współczesnym. Szukano pojęcia, którym można by było opisać, określić całokształt działalności Kościoła i jego właściwe zadania w czasach dzisiejszych. Używano wtedy prawie wyłącznie słowa „ewangelizacja”, w następstwie czego określono ewangelizację jako centralne i fundamentalne zadanie Kościoła. Ewangelizacja wyraża bowiem najpełniej tożsamość Kościoła dzisiaj. Wszyscy ochrzczeni powołani są do uczestnictwa w dziele ewangelizacji. Papież Paweł VI formułuje to w następujący sposób w adhortacji: „Ponownie chcemy to z naciskiem stwierdzić, że nakaz głoszenia Ewangelii wszystkim ludziom jest pierwszorzędnym i naturalnym posłannictwem Kościoła, nakaz ten i posłannictwo zobowiązuje tym bardziej w dobie wielkich i poważnych przemian w dzisiejszym społeczeństwie. Obowiązek ewangelizacji należy uważać za łaskę i właściwe powołanie Kościoła; wyraża on najprawdziwszą jego właściwość. Kościół jest dla ewangelizacji, czyli po to, aby głosił i nauczał słowa Bożego,

⁸ Por. W. Buhlmann, *Apostolato*, w: *Nuovo dizionario di spiritualità* (red. Stefano de Fiores Tullo Goffi), Roma 1982, s. 37—38.

⁹ Por. Papież Paweł VI: Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* z dn. 8 XII 1975. W: *Miesięcznik Pasterski Płocki* 6 (1976) 321—368.

ażeby przez nie dochodził do nas dar łaski, żeby grzesznicy jednali się z Bogiem, a wreszcie żeby uobecniał nieustannie ofiarę Chrystusa w odprawianiu Mszy św., która jest pamiątką Jego śmierci i chwalebego Zmartwychwstania” (EN 14).

W świetle tego, co zostało powiedziane o Kościele ewangelizującym, stwierdzenie z Dekretu o apostołstwie świeckich (apostołstwem nazywamy wszelką działalność Mistycznego Ciała, która zmierza do realizacji celu Kościoła) powinno być sformułowane teraz inaczej, a mianowicie: wszelką działalność Mistycznego Ciała, która zmierza do realizacji celu Kościoła nazywamy ewangelizacją, oraz w następstwie tego — powołanie chrześcijańskie jest z natury swej powołaniem do ewangelizacji.

W związku z tym powstaje uzasadnione pytanie o stosunek apostołstwa do ewangelizacji, problem dokładnego określenia treści obu tych pojęć. Z pobieżnej analizy tekstu adhortacji *Evangelii nuntiandi* wynikałoby, jakoby pojęcie ewangelizacji było naczelnym, podstawowym, na tle którego należałoby rozumieć działalność apostołską i misyjną Kościoła? Czy w związku z tym słowo apostołstwo nie powinno być więcej używane? W *Evangelii nuntiandi* zostało podane wyjaśnienie, które znajduje się na końcu II rozdziału mówiącego o sensie ewangelizacji: „Jak już powiedzieliśmy, ewangelizacja jest procesem wielowarstwowym, złożonym z różnych elementów, jakimi są: odnowa ludzkości, dawanie świadectwa, otwarte przepowiadanie, przyłgnięcie duchowe, wejście we wspólnotę, przyjęcie znaków, dzieła apostołskie. Może się wydawać, że te elementy nie zgadzają się ze sobą, a nawet że się wykluczają. Ale w rzeczy samej uzupełniają się one i wzajemnie doskonalą. Dlatego trzeba każdy element rozpatrywać w łączności z resztą innych. Było zasługą ostatniego Synodu Biskupów, że tak mocno zachęcił wszystkich do nieprzeciwstawiania sobie tych elementów, ale do ich uzgadniania, żeby w ten sposób dogłębnie zrozumieć całe dzieło ewangelizacji, jakie Kościół prowadzi. Teraz właśnie pragniemy przedstawić tę ogólną wizję, gdy poniżej będziemy badać treść i środki ewangelizowania oraz gdy będziemy wyjaśniać, do kogo ma się kierować ewangeliczne orędzie i na kogo spada ten ciężar” (EN 24). Czy przez to został rozwiązany problem nieściśłości pojęć, tzn. precyzyjnego określenia misji, apostołstwa i ewangelizacji, który powstał już podczas Soboru Watykańskiego II, pozostaje pytaniem otwartym? ¹⁰ W każdym bądź razie, jeśli analizuje się posoborowe dokumenty kościelne oraz przemówienia papieskie, można zauważyć tendencję

¹⁰ Por. W. Hering, *Die Kirche ist ihrem Wesen nach missionarisch, w: Wie mich der Vater gesandt hat*, dz. cyt., s. 81.

do zmiany w używaniu tych sformułowań. W okresie do około 1975 roku znajdujemy takie tematy: apostołstwo i przepowiadanie, apostołstwo i rodzina, apostołstwo i organizacje świeckich, apostołstwo i wspólnoty zakonne, apostołstwo i chrześcijańskie kształcenie itd. Natomiast po roku 1975 powtarza się częściej słowo „ewangelizacja”¹¹. Podobną tendencję widać także w nowszych słownikach teologicznych. Np. w słowniku, który bardzo szeroko omawia problem apostołstwa, stwierdza się: „pojęcie «apostołstwo» jest dziś mniej popularne i zostaje zastępowane zwyczajnie takimi wyrażeniami jak misja, posługiwanie, służba, zadania, a nawet działalność pasterska. Przyczyn dla tej zmiany należy szukać przede wszystkim w nowej wizji teologii i eklezjologii, a może także w pewnych negatywnych doświadczeniach z Akcją Katolicką, która to termin ten przyjęła jako swój własny i nadużywała go czasem”¹².

Już z tego szkicowego przedstawienia problemu można wnioskować, że obecnie byłoby trudno dać precyzyjne określenie apostołstwa. W przyszłości należy oczekiwać dalszych wyjaśnień i uściśleń tych wyrażeń. Dlatego wydaje się być uzasadnionym używanie tradycyjnego znaczenia tych pojęć, z uwzględnieniem jednak nauki soborowej oraz posoborowego rozwoju myśli teologicznej.

II. MODEL APOSTOLSTWA W KOŚCIELE WSPÓŁCZESNYM

1. Dynamiczny charakter wspólnoty Kościoła

Kościół, który z natury swej jest Kościołem misyjnym i dlatego zobowiązany do głoszenia i rozszerzania królestwa Chrystusa w świecie i jego historii wedle odwiecznego planu Bożego (por. DM 9), urzeczywistnia swe posłannictwo przez ewangelizację. Ewangelizacja jest więc jego pierwszorzędym i naturalnym zadaniem (por. DM 35; EN 14), w realizacji którego powinien współpracować każdy chrześcijanin. Ewangelizację należy uważać jako wspólne zadanie wszystkich ochrzczonych i jako jedyną misję całego Ludu Bożego, która wypływa z wewnętrznej jedności wybranego Ludu Bożego: „Jeden tedy jest Lud Boży wybrany: jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest (Ef 4, 5); wspólna jest godność członków wynikająca z ich odrodzenia się w Chrystusie, wspólna

¹¹ Por. *Enchiridion Vaticanum II*. T. 1-7, Bologna 1966—1982.

¹² P. Scabini, *Apostolato*, w: *Dizionario di spiritualità dei laici* (red. Ermanno Ancilli), Milano 1981, s. 35.

łaska synów, wspólne powołanie do doskonałości, jedno zbawienie, jedna nadzieja i miłość niepodzielna” (KK 32). Jednak to powołanie do świętości i do apostołstwa, które jest wspólne wszystkim wierzącym, przyjmuje w konkretnych przypadkach różne aspekty i jest realizowane na różne sposoby, gdyż Chrystus Pan ustanowił w swoim Kościele różne posługiwanie, które mają na celu dobro całego Ciała (por. KK 18). Zatem wszyscy członkowie Kościoła, którzy we wspólnocie Ludu Bożego otrzymali swe funkcje jako kapłani, zakonnicy czy też świeccy i którzy działają w ten sposób dla urzeczywistnienia celu Kościoła, mają udział, choć każdy na swój sposób, w misyjnej naturze Kościoła. Różnorodność członków Kościoła, która wynika z wielości posługowań i charyzmatów, należy tak rozumieć, że członkowie mimo iż panuje wśród nich zasadnicza równość w godności i działaniu, nie spełniają tych samych funkcji, ale służąc sobie wzajemnie tworzą jedno ciało (por. Rz 12, 4), aby lepiej wypełnić posłannictwo Kościoła; cały Kościół jest bowiem przynaglany przez Ducha Świętego do współdziałania, aby spełnił się skutecznie zbawczy plan Boży (por. KK 17).

W tym sensie rozważana wspólnota Kościoła ukazuje się jako miejsce dla różnych powołań, posługowań, zadań i charyzmatów. Inaczej mówiąc, jest to miejsce dla różnych ludzi, którzy przez swoje różnorodne uzdolnienia ubogacają apostołskie działanie Kościoła, czyniąc je pełniejszym i skuteczniejszym. Z tego punktu widzenia Kościół jest nie tylko instytucją z ustanowionymi raz na zawsze prawami, lecz objawia się jako rzeczywistość w akcji, jako Kościół, który się nieustannie formuje dzięki zdolnościom kreatywnym ludzi, którzy się w nim angażują i którzy w ten sposób manifestują różnorodność darów Ducha Świętego.

Ta wizja Kościoła daleka jest od podziału jego członków na dwie grupy: hierarchię i świeckich. Nie może być także mowy o konkurencji tych dwu grup w dziedzinie apostołskiego działania, czy też jak się to czasem wyraża „klerykalizacji laikatu” i „laikologizacji kleru”. Kościół jest właściwym miejscem współdziałania wszystkich wierzących, którzy w zjednoczeniu z Chrystusem, jedynym Apostołem, spełniają swe zadania, prowadząc w ten sposób dzieło ewangelizacji do swej pełni. Dlatego też eklezjologia, która pojmuje Kościół tylko jako „instytucję” powinna być uzupełniona pojęciem Kościoła jako „wspólnoty”, w której zarówno hierarchia jak i świadomie zaangażowani świeccy odpowiednio do swych funkcji i zadań współdziałają aktywnie w dziele ewangelizacji.

2. Realizacja apostołskich zadań w Kościele dzisiaj

Taki model apostołstwa w Kościele dzisiaj zakłada jednak w swej konkretnej realizacji apostołstwo hierarchii tj. biskupów, kapłanów i diakonów oraz apostołstwo tych członków Ludu Bożego, którzy nie należą do stanu hierarchicznego, tj. osób Bogu poświęconych i świeckich. Jest to jednak to samo apostołstwo spełniane przez duchownych i świeckich. Należy podkreślić mimo to, że analizując najnowsze dokumenty kościelne, w których mówi się o współdziałaniu w apostołstwie Kościoła, spotykamy takie sformułowania: rola biskupa, zobowiązania kapłanów, uczestnictwo zakonników i powołanie świeckich¹³. W związku z tym nasuwa się pytanie — czy chce się w ten sposób wyrazić intensywność współdziałania w apostołstwie?

Nowy obraz apostołstwa, który w okresie posoborowym kształtuje się stopniowo w całym Kościele, zmienia decydująco świadomość tak duchownych jak i wiernych, jeśli chodzi o ich powołanie do apostołstwa oraz ich stosunek do angażowania się w apostołskie dzieła Kościoła. Już w 1966 przeprowadzona ankieta przez COPECIAL (Comité Permanent Congrès Internationaux pour l'Apostolat Laïcs) jako przygotowanie do Trzeciego Światowego Kongresu Apostołstwa Świeckich (Rzym, 11—18 XI 1967) ukazała dobitnie, jak w poszczególnych krajach, diecezjach, parafiach zmienia się postawa i świadomość, tak hierarchii jak i świeckich, na polu działania apostołskiego¹⁴. Z aktualnych sprawozdań można tu przytoczyć choćby wypowiedzi biskupa Józefa P. Cordes, który analizując ankiety na ten sam temat z okazji Europejskiego Kongresu w Wiedniu 1981, tak pisze: „Przekonanie, że się jest Kościołem, zajmowało wierzących w większym stopniu i dla wielu z nich było ono momentem decydującym w działaniu. Tak na poziomie indywidualnego jak i wspólnotowego zaangażowania zaobserwować można różne nowe przedsięwzięcia wynikające z rozpoznania, że tylko poprzez apostołstwo świeckich można dotrzeć do niektórych dziedzin złożonego współczesnego życia społecznego.

Najwidoczniejsza zmiana dokonała się wewnątrz samego Kościoła. Wszędzie na różnych poziomach kościelnego działania zostały utworzone gremia doradcze, które mają swój udział w procesach podejmowania decyzji i wpływają na wewnątrzkościelne

¹³ Por. Kongregacja do Spraw Kleru: *Notae directivae „Postquam apostoli de mutua ecclesiarum particularium cooperatione promovenda ac praesertim de aptiore cleri distributione, z dn. 25 III 1980, w: AAS 72 (1980) 343—364.*

¹⁴ Por. *I laici nel rinnovamento della Chiesa (a cura della Consulta generale italiana dell'apostolato dei laici)*. Maszynopis.

dyskusje. Biskupi Austrii i Belgii poruszyli ten problem w swoich wystąpieniach. Należy podkreślić także znaczenie tu i tam na stałe ustanowionego instrumentarium takich spotkań jak zebrania diecezjalne czy też Synody. Przykładowo Synod Katolików Anglii, który odbył się w dniach 2—6 V 1980 w Liverpool, wywarł wielki wpływ na Kościół katolicki w Anglii. Podobnie trzeba powiedzieć o wspólnym Synodzie Diecezji RFN, Synodzie Austrii i Szwajcarii. Należy tu wspomnieć także o przyroście takich urzędów i posługowań w Kościele, do których nie wymagana jest władza święceń, a które urzędowo są wypełniane w Kościele, choć one tylko w sposób pośredni podlegają kompetencji Papieskiej Rady do Spraw Świeckich.

Oczywiście ta współpraca świeckich i duchownych nie dokonała się bez procesu wzajemnego uczenia się współdziałania i wzajemnego przyzwyczajania się; niektórzy z członków hierarchii przyjmują z trudnością koncepcję współodpowiedzialności w Kościele — jak na to wskazują sprawozdania z Grecji i Belgii. Jednak współczesne działanie pastoralne trudno sobie wyobrazić bez tych nowych form udziału członków Ludu Bożego w posłannictwie Kościoła.

Także korzyści dla duszpasterstwa, które wnoszą świeccy, nie mogą być negowane. Świecki jest ze swej natury ciągłym wyzwaniem dla struktur i działań kościelnych, jeśli chodzi o konieczność zbliżenia się do świata i otwarcie się na świat. Świecki podkreśla zobowiązanie się Kościoła do szukania odpowiednich do czasu form dialogu i przepowiadania. Oddaleni od Kościoła i wyobcowani z Kościoła ludzie przyjmują świeckiego o wiele łatwiej, gdyż nie wzbudza on czasem wcale postawy agresji, ze względu na urzędowość”¹⁵.

Można więc powiedzieć, że Kościół odkrył w apostolskim zaangażowaniu świeckich wielkie możliwości i niewyczerpane źródła, co mu w sposób decydujący pomaga w wypełnieniu misji zbawczej w świecie i jego historii. Współpraca duchownych i świeckich staje się koniecznością, która musi być wzięta pod uwagę prawie w każdej dziedzinie apostolskiego działania Kościoła. Nie ulega wątpliwości, że to współdziałanie pociągnęło już za sobą i dalej jeszcze będzie pociągać głębokie zmiany mentalności, struktur kościelnych i środków apostolskich. Tworzenie jednak nowych struktur, zmiany i zastosowania nowych środków

¹⁵ P. J. Cordes, *Einführung in die Themen der Arbeitsgruppen*, w: *Zur bischöflichen Verantwortung für das Laienapostolat. Dokumentationsdienst des Päpstlichen Rates für die Laien*, Nr. 9-10. Vatikanstadt 1982, s. 118—119.

powinny służyć tylko jednemu celowi Kościoła: „by szerzyć królestwo Chrystusowe po całej ziemi ku chwale Ojca, uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich skierować cały świat rzeczywiście do Chrystusa” (DA 2).

Podczas spotkania z uczestnikami szóstego zebrania plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Świeckich (12 X 1982), Papież Jan Paweł II mówił o współpracy duchownych i świeckich w Kościele dzisiaj, podkreślając powołanie każdego chrześcijanina do konkretnego przeżywania jedności kościelnej i do dawania świadectwa tej jedności. „Pierwsze wspólnoty chrześcijańskie — mówił Papież — ześrodkowały apostołstwo, zarówno kapłanów, jak i świeckich, na pojęciu „świadectwa” według słów samego Pana: «Będziecie moimi świadkami... aż po krańce ziemi» (Dz 1, 8). Dziś, bardziej niż kiedykolwiek, będzie się służyć Ewangelii i przyjmować ją tylko wtedy, kiedy świadek będzie wiarygodny. A na to, by czyny i słowa apostoła były wiarygodne, najpierw trzeba, żeby jego życie było wymowne”¹⁶.

III. PROBLEMY APOSTOLSTWA ŚWIECKICH

Problem apostołstwa świeckich nie był jeszcze w tym rozważaniu bezpośrednio omawiany. Zostały tylko poruszone niektóre sprawy w związku z ogólnym spojrzeniem na apostołstwo Kościoła dzisiaj. Poniżej chciałbym wskazać na niektóre dyskutowane problemy apostołstwa świeckich i ukazać pewne tendencje rozwoju.

W aktualnej sytuacji można mówić o dwóch istotnych i centralnych punktach w dyskusji nad apostołstwem świeckich, które dają się odczytać tak na polu rozważań teoretycznych jak i w dziedzinie praktycznego realizowania apostołstwa, a mianowicie:

- a) popieranie i zachowanie właściwych i specyficznych laickom zadań w apostołstwie Kościoła
- b) pełna integracja apostołstwa świeckich w apostołskie posłannictwo Kościoła.

Te dwa punkty, albo problemy mają dlatego tak wielkie znaczenie dla apostołstwa Kościoła, gdyż z jednej strony apostołstwo świeckich, ze względu na swój specyficzny charakter ukierunkowania na świat i sprawy doczesne (por. DA 2), znajduje się w niebezpieczeństwie, że może stać się apostołstwem poza Kościołem,

¹⁶ Przemówienie papieskie do uczestników zebrania plenarnego, dz. cyt., s. 13.

a z drugiej strony chce się świeckich włączyć do Kościoła i powierzyć im funkcje i zadania, które właściwe są duchownym. Już stąd widać, że problem apostołstwa świeckich dzisiaj ukazuje się na tle bardzo złożonego i wielostronnego problemu stosunku Kościoła do świata.

1. Tożsamość człowieka świeckiego w Kościele i świecie

W dokumentach Soboru Watykańskiego II nie znajdujemy jasnego, precyzyjnego określenia człowieka świeckiego jako członka Ludu Bożego. „Opis typologiczny”, który został podany w *Lumen gentium*, a mianowicie — „Pod nazwą świeckich rozumie tutaj wszystkich wiernych chrześcijan nie będących członkami stanu kapłańskiego i stanu zakonnego prawnie ustanowionego w Kościele” (KK 31) — nie jest określeniem teologicznym i nie mówi właściwie nic konkretnego na temat miejsca statusu człowieka świeckiego jako członka Ludu Bożego, a zwłaszcza na temat jego relacji do świata. Dlatego zaraz po Soborze Watykańskim II powstał problem teologicznej definicji człowieka świeckiego, a także świeckości, który do dziś nie został właściwie rozwiązany¹⁷. Także nowy Kodeks Prawa Kanonicznego nie wnosi w tej materii nic nowego, przejmuje tylko podstawowe stwierdzenia Soboru Watykańskiego II¹⁸.

Pewnym przyczynkiem do dyskusji nad teologicznym określeniem świeckiego mogą być rozważania Aleksandra Rajšp przedstawione w opracowaniu pt. „Księża” i „Świeccy”. *Nowe zrozumienie*¹⁹. Analizując posoborowe dyskusje na temat urzędu kapłańskiego, stwierdza autor, że nie udało się jeszcze jednoznacznie i konsekwentnie powiązać kościelnego urzędu kierowniczego z Kościołem jako całością. Uważa on, że można tego dokonać na bazie refleksji wokół trzech podstawowych tematów: chrztu, kapłaństwa i fundamentalnej równości w różnorodności charyzmatyczno-funkcjonalnej. Odnośnie problemu człowieka świeckiego, A. Rajšp formułuje dosyć odważnie wnioski, stwierdzając: wszyscy ochrzczeni (również kobiety) posiadają uzdolnienie i obowiązek urzędowego i służebnego działania *in persona Christi Capitis* = w zastępstwie Chrystusa Głowy (DK 2) w Kościele i świecie. To chrystologiczno-soteriologiczne uzdolnienie i obowiązek całego

¹⁷ Por. Ks. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, dz. cyt., s. 169—173.

¹⁸ Por. *Codex Iuris Canonici* 1983, can. 224-231; N. Ruf, *Das Recht der Katholischen Kirche*, Freiburg—Basel—Wien 1983, s. 75—76.

¹⁹ Por. A. Rajšp, *Priester und Laien. Ein neues Verständnis*, Düsseldorf, s. 176.

Ciała Chrystusa, księży i świeckich, jest sprawą podstawową dla kapłaństwa całego Kościoła. Oba wymiary kapłaństwa powszechnego (*in persona Christi* = chrystologiczny oraz *in persona Ecclesiae* = eklezjologiczny) są związane ze sobą nierozdzielnie tak u księży jak i u laików. Dlatego według prawa Bożego żaden chrześcijanin nie może się uchylić od tego obowiązku ani przez innych być zwolnionym. Jako „kapłani Boga i Chrystusa” (Ap 20, 6) również świeccy nie mogą działać we własnym imieniu, ani też w imieniu jakichś obcych ideologii: „Baczcie, aby kto was nie zagarnął w niewolę przez tę filozofię będącą czczym oszustwem, opartą na ludzkiej tylko tradycji, na żywiołach świata, a nie na Chrystusie” (Kol 2, 8). Bez służebnego działania świeckich „Kościół nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi” (DM 21) ²⁰.

Choć niektórych stwierdzeń w rozważaniach A. Rajšp nie można przyjąć bezkrytycznie ²¹, to nie ulega jednak wątpliwości, że tego rodzaju poszukiwania teologicznego uzasadnienia działania człowieka świeckiego w Kościele i w świecie stają się sprawą coraz bardziej konieczną, zwłaszcza kiedy weźmiemy pod uwagę fakt, że są pojedynczy chrześcijanie i grupy wiernych, którzy po wyjściu z kościoła nie czują się związani z posłannictwem Kościoła. Można powiedzieć, że są dziś organizacje kościelne, które nie uważają się za partie polityczne, a które jednak ze źródeł pozakościelnych czerpią pobudki do działania w dziedzinie politycznej, socjalnej i kulturalnej i coraz rzadziej motywują swe aktywności zbawczym posłannictwem. Działają one z motywów czysto humanitarnych. Niekiedy mają one wiarę i Kościół w swoich statutach, ale rzadko odzwierciedla się to w myśleniu i działaniu ich członków ²².

2. Świecki charakter posłannictwa laików

Wzrost świadomości świeckich, że są prawdziwie Kościołem i że są odpowiedzialni za Kościół, nie może się przyczyniać do tego, że zostanie zaniedbane ich właściwe, specyficzne posłannictwo. Byłby to niewłaściwy rozwój myśli Soboru Watykańskiego II. Teksty soborowe mówią bowiem wyraźnie: „Właściwością specyficzną laików jest ich charakter świecki... Zadaniem ludzi świec-

²⁰ Tamże, s. 153—154; por. rec. K. Wójtowicz, *Homo Dei* 52 (1983) 155—156.

²¹ Por. A. Weiser, *Gemeinde und Amt nach dem Zeugnis der Apostelgeschichte*, w: *Dynamik im Wort*, Stuttgart 1983, s. 201—215.

²² Por. P. J. Cordes, dz. cyt., s. 136.

kich, z tytułu właściwego im powołania, jest szukać królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Żyją oni w świecie, to znaczy pośród wszystkich razem i poszczególnych spraw i obowiązków świata, i w zwyczajnych warunkach życia rodzinnego i społecznego, z których niejako utkana jest ich egzystencja. Tam ich Bóg powołuje, aby wykonując właściwe sobie zadania, kierowani duchem ewangelicznym przyczyniali się do uświęcenia świata na kształt zaczynu, od wewnątrz niejako, i w ten sposób przykładem zwłaszcza swego życia, promieniując wiarą, nadzieją i miłością, ukazywali innym Chrystusa” (KK 31).

Na podstawie tego „posłania do świata” i „bycia w świecie” świeccy mają za zadanie ożywiać i odnawiać w duchu ewangelicznym porządek życia w świecie. Stąd ich pierwszym i bezpośrednim zadaniem — jak precyzuje *Evangelii nuntiandi* — nie jest „zakładanie czy rozwój wspólnot kościelnych, bo to rola właściwa Pasterzom, ale pełne uaktywnienie wszystkich chrześcijan i ewangelicznych sił i mocy, ukrytych, ale już obecnych i czynnych w tym świecie. Polem właściwym dla ich ewangelicznej aktywności jest szeroka i bardzo złożona dziedzina polityki, życia społecznego, gospodarki; dalej dziedzina kultury, nauki i sztuki, stosunków międzynarodowych, środków przekazu społecznego. Do tego dochodzą niektóre dziedziny szczególnie otwarte na ewangelizację, jak miłość, rodzina, wychowanie dzieci i młodzieży, praca zawodowa, cierpienie ludzkie. Im więcej będzie ludzi świeckich owianych duchem ewangelicznym, odpowiedzialnych za te sprawy oraz wyraźnie im oddanych, i im kompetentniej zdołają je wspierać oraz świadomi będą obowiązku zaangażowania wszystkich swoich sił chrześcijańskich — które często zostają ukryte — tym więcej wszystkie te sprawy będą służyć budowaniu królestwa Bożego i przynoszeniu zbawienia w Jezusie Chrystusie” (EN 70). W ten sposób Kościół, któremu przypada prowadzić dzieło ewangelizacji w tak różnorodnych sytuacjach życia świata, obecny jest w konkretnych warunkach i stosunkach życia ludzkiego i społecznego a świeccy stają się skutecznymi świadkami Ewangelii. Poza tym okazuje się także, że doświadczenia świeckich, jakie mają w różnych dziedzinach aktywności ludzkiej, uzdalniają ich bardziej do dokładniejszego odczytywania znaków czasu ²³.

Stąd też poświęca się dziś w życiu i działaniu Kościoła więcej uwagi temu specyficznemu powołaniu świeckich do życia i dzia-

²³ Por. Kongregacja do Spraw Wychowania: *Der Katholische Laie Zeuge des Glaubens in der Schule*, Roma 1982, s. 7—8.

łania w duchu ewangelicznym w świecie²⁴. Jeśli w pierwszych latach po Soborze Watykańskim II zwracano bardziej uwagę na zaangażowanie się świeckich wewnątrz struktur kościelnych, to w przyszłości należy położyć szczególny akcent na to oryginalne, właściwe posłannictwo świeckich — tak brzmi wniosek Papieskiej Rady do Spraw Świeckich po Kongresie w Wiedniu²⁵. W tym wyraża się myśl, że duchowni powinni sobie jeszcze bardziej uświadomić fakt wymagań i żądań, jakie stoją przed świeckimi w ich zaangażowaniu się w struktury świata. To zobowiązuje także hierarchię kościelną do szczególnej odpowiedzialności za świeckich, aby w tym rozprawianiu się ze światem nie czuli się nigdy opuszczeni, lecz znajdowali poparcie u duchownych.

Pogłębiona refleksja nad posłannictwem świeckich, dla której punktem wyjścia była nauka soborowa, doprowadziła do utworzenia kolejno posoborowych trzech instytucji, którymi są: najpierw w 1967 Rada Świeckich (*Consilium Laicis*)²⁶, później zreorganizowano Papieską Radę do Spraw Świeckich (*Pontificium Consilium pro Laicis*) w 1976 roku²⁷, Papieska Rada do Spraw Rodziny (*Pontificium Consilium pro Familia*)²⁸ oraz Papieska Rada do Spraw Kultury (*Pontificium Consilium pro Cultura*)²⁹. Te nowe gremia kościelne mają popierać i rozwijać apostołstwo świeckich w tych poszczególnych dziedzinach życia ludzkiego poprzez studium problemów i różne działania w skali ogólnokościelnej.

W związku z tym specyficznym powołaniem świeckich do świata, powstaje także na nowo pytanie o specyficzne apostołstwo świeckich, które ma szczególne znaczenie zwłaszcza w teologicznych rozważaniach nad duchowością świeckich. Czy istnieje specyficzne apostołstwo świeckich, które jest właściwe tylko laikom, różne od apostołstwa duchownych czy zakonników? Norbert Weis, który w swoim opracowaniu na temat profetycznego urzędu świeckich w Kościele, stawia także to pytanie, stwierdza: „Z punktu widzenia czysto teologiczno-dogmatycznego nie można mówić o specyficznym apostołstwie świeckich, gdyż ontologiczna baza wszelkiego apostołstwa świeckich jest wspólna wszystkim ochrzczo-

²⁴ Por. *Odpowiedzialni za świat* (red. L. Balter), Poznań—Warszawa 1982, ss. 280.

²⁵ Por. *Zur bischöflichen Verantwortung für das Laienapostolat*, dz. cyt., s. 200.

²⁶ Por. *Motu proprio Catholicam Christi Ecclesiam* z dn. 6 I 1967, w: AAS 59 (1967) 25—28.

²⁷ Por. *Motu proprio Apostolatus peragendi*, W: AAS 68 (1976) 696—700.

²⁸ Por. *Motu proprio Familia a Deo instituta* z dn. 9 V 1981, W: AAS 73 (1981) 441—444.

²⁹ Ustanowiona w roku 1982. Por. AAS 74 (1982) 683—688.

nym. Jednak można przyjąć, że z przyczyn sposobności i celowości pewne zadania apostołskie odpowiadają bardziej świeckim niż pozostałym członkom Kościoła. Jeżeli świeccy jak i duchowni diecezjalni zasadniczo w ten sam sposób są świeckimi, to „światowa” aktywność, która tylko pośrednio ma cel duchowy, jest mniej odpowiednia dla duchownych ze względu na ich ścisły związek z dziedziną sakralności aniżeli świeckim. Poza tym, historyczny rozwój dziedzin życia doprowadził do wyodrębnienia pewnych dziedzin, które bardziej, jeśli nie wyłącznie, dostępne są dla świeckich. Te dziedziny życia wymagają określonej metody apostołstwa, mianowicie od człowieka do człowieka, od równego do równego, którą znowu w określonych warunkach mogą zastosować tylko świeccy. Jako szczególnie skuteczna forma apostołstwa okazuje się tutaj: powiązanie świadectwa życia ze świadectwem słowa. A ponieważ te dziedziny i w związku z tym wymagane formy i metody nie są pojedynczymi wypadkami, tylko regułą, czymś zwyczajnym, a świeccy okazują się w pewnych dziedzinach prawie osobami niezastąpionymi, można mówić o specyficznym apostołstwie świeckich w sensie teologicznie uzasadnionej sposobności i socjalnoempirycznie uzasadnionej celowości. Sobór unika jednak zbyt apodyktycznych rozstrzygnięć, jeśli chodzi o wyrażenia. Zupełne, całkowite apostołstwo świeckich nie jest stwierdzone. Charakter odmienny, ze względu na celowość, jest możliwy”³⁰. Wydaje się, że te rozróżnienia, które zostały przeprowadzone ze względu na praktykę apostołstwa, mają dla apostołstwa świeckich wielkie znaczenie. Ukazuje to z jednej strony jedność posłannictwa apostołskiego całego Kościoła, ale z drugiej strony wskazuje na pewne specyficzne punkty widzenia w apostołstwie świeckich.

3. Tendencje rozwoju zespołowego apostołstwa świeckich

Uzasadniając wspólnotową, zespołową formę apostołstwa świeckich Sobór Watykański III stwierdza, że „człowiek z natury swojej jest istotą społeczną i że spodobało się Bogu zjednoczyć wierzących w Chrystusa w jeden Lud Boży i zespolić w jedno ciało. Apostołstwo więc zespołowe odpowiada doskonale zarówno ludzkim, jak i chrześcijańskim wymogom wiernych, a zarazem ukazuje znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie, który powiedział: «Gdzie bowiem dwaj albo trzej zgromadzeni są w imię moje, tam jestem pośród nich» (Mt 18, 20). Dlatego wierni niech

³⁰ N. Weis, *Das prophetische Amt der Laien in der Kirche. Eine rechtstheologische Untersuchung anhand dreier Dokumente des Zweiten Vatikanischen Konzils*, Roma 1981, s. 464—465.

sprawują swoje apostołstwo w zjednoczeniu. Niech będą apostołami zarówno w swoich społecznościach rodzinnych, jak i w parafiach i diecezjach, które same w sobie wyrażają wspólnotowy charakter apostołstwa, oraz w wolnych zrzeszeniach, jakie postanowili wśród siebie zorganizować" (DA 18).

U podstaw tych sformułowań soborowych o apostołstwie zorganizowanym było spontaniczne powstanie i szybki rozwój różnego rodzaju ruchów, grup, zjednoczeń, bractw apostołskich katolików świeckich, które należą do bardzo złożonego ruchu świeckich w Kościele, skoncentrowanego na początku tego stulecia przeważnie wokół Akcji Katolickiej, ruchu, który do dziś rozwija się i ujawnia w różnych wspólnotach, zgrupowaniach i organizacjach katolików świeckich w Kościele³¹. Prezentacja³² albo klasyfikacja tych ugrupowań działających dziś jest bardzo utrudniona, gdyż istnieje ich bardzo dużo, szybko zmieniają one swoją strukturę organizacyjną i formy działania, często przeżywają tylko okresy swej żywotności i apostołskiej aktywności i znikają.

Należy podkreślić, że te wspólnoty świeckich podtrzymują w różny sposób dzieło apostołstwa Kościoła w świecie i są miejscem ewangelizacji dla dobra całego Kościoła. Dlatego są one popierane przez Kościół i niejako wzbudzane do życia. Szczególnie w ostatnich latach przypisuje się im wielkie znaczenie, a urząd nauczycielski Kościoła poświęca im wiele uwagi. *Evangelii nuntiandi* podaje opis i charakterystykę tych wspólnot świeckich oraz ustala pewne kryteria i warunki ich jedności z doktryną Kościoła³³. Te wskazania ze strony Kościoła pomogły w dużym stopniu ocenić ten złożony problem kościelnych wspólnot i organizacji laików, co przyczyniło się także do tego, że coraz bardziej dowartościowana jest ta forma zespołowego apostołstwa świeckich. Np. we wnioskach końcowych Kongresu w Wiedniu mówi się: „zwrócić uwagę na wartość i znaczenie różnych organizacji świeckich w Kościele, ich wkład w odnowę Kościoła i świata. Te różnorodne międzynarodowe organizacje laików które są zaangażowane w różnych dziedzinach życia kościelnego i społecznego, powinny być w kontakcie z Papieską Radą do Spraw Świeckich, obok kontaktu jaki one mają z urzędami kościelnymi i ich organami. Postanawiamy

³¹ Por. *Movimenti ecclesiali contemporanei. Dimensioni storiche teologico-spirituali ed apostoliche* (red. Agostino Favale), Roma 1980; *I movimenti nella Chiesa negli anni '80*, Milano 1982.

³² Por. R. Goldie, *Le panorama de l'apostolat des laïcs*, w: *L'Apostolat des laïcs*, Paris 1970, s. 140 n.; Ks. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, dz. cyt., s. 110—120.

³³ EN 58; por. także dokument włoskiej Konferencji Episkopatu: *Criteri di ecclesialità dei gruppi, movimenti e associazioni dei fedeli* z dn. 22 V 1981.

(PRdSS) utrzymywać bliższe i żywsze stosunki z członkami Katolickiej Organizacji Międzynarodowej (OIC), ze wspólnotami duchowości chrześcijańskiej i z całym szeregiem istniejących organizacji i grup świeckich. Jak zostało podkreślone w grupach roboczych, Kościoły lokalne na poziomach diecezji i parafii mogą liczyć na bogactwo charyzmatów, które ukazują się poprzez te organizacje w Kościele, a te z kolei potrzebują Kościoła lokalnego, aby wypełniać swe posłannictwo w Kościele. Naszym zadaniem jest pracować w kierunku coraz większego zbliżenia na poziomie Kościołów lokalnych z tymi ruchami i organizacjami”³⁴.

Stąd można wnioskować, że punktem centralnym pracy Kościoła w odniesieniu do różnych organizacji katolików świeckich jest inspirowanie, ożywianie i koordynowanie pracy i działania ruchów, grup, organizacji i związków świeckich tak na poziomie narodowym jak i międzynarodowym, zwłaszcza tych które tradycyjnie należą do „Katolickiej Organizacji Międzynarodowej”³⁵. Temu celowi ma służyć także dokument Papieskiej Rady do Spraw Świeckich, poświęcony roli i posłannictwu kapłanów w organizacjach świeckich³⁶.

Obok tego kierunku pracy, który ma głównie na celu integrację istniejących organizacji świeckich w całość apostołstwa Kościoła, zaznacza się dziś jeszcze inny kierunek działania Kościoła, a mianowicie, podkreślanie i popieranie znaczenia posoborowych struktur apostołstwa świeckich. Mówił o tym wyraźnie Papież Jan Paweł II do uczestników zebrania plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Świeckich w 1982 roku: „Wśród struktur kościelnych szczególnie uwagę należy poświęcić parafii, mając świadomość, że «ona jest w dalszym ciągu miejscem, w którym chrześcijanie nawet niepraktykujący, złączeni są ścisłymi więzami», oraz że ona «musi odnaleźć na nowo swoje powołanie, które każe jej być domem rodzinnym, braterskim i gościnnym, w którym ochrzczeni i bierzmowani uświadamiają sobie, że są Ludem Bożym» (Adhortacja apostołska o katechezie w naszych czasach, 67). Mielicie z pewnością okazję w waszych licznych kontaktach z biskupami do podkreślenia, że ogromna większość chrześcijan nie wchodzących w skład organizacji świeckich swoje uczestnictwo w życiu Kościoła przeżywa właśnie we wspólnotach parafialnych i diecezjalnych. Parafie, jak większość struktur kościelnych, są ze swojej istoty

³⁴ *Zur bischöflichen Verantwortung für das Laienapostolat*, dz. cyt., s. 199—200.

³⁵ Papieska Rada do Spraw Świeckich próbuje ostatnio na nowo zestawić listę członków Katolickiej Międzynarodowej Organizacji, a także nawiązać kontakt z nowopowstałymi organizacjami i ruchami świeckich.

³⁶ Papieska Rada do Spraw Świeckich: *Priester in Laienvereinigungen. Sein und Sendung*, Vatikanstadt 1981, ss. 56.

środkami instytucjonalnymi sprzyjającymi jedności i życiu wiary po to, by apostołstwu zapewnić większą skuteczność. Ich celem jest więc pobudzanie, koordynacja i wzbogacanie wspaniałej różnorodności charyzmatów i posług. ... Skądinąd, rozmaite ruchy nie mogą wystarczać same sobie. Muszą uznać tę komplementarność, która istnieje pomiędzy wszystkimi żywymi siłami w Kościele i współpracować ze strukturami posoborowymi, to jest z radami pastoralnymi na wszystkich poziomach”³⁷.

W związku z tym opracowane są programy pracy ze świeckimi na poziomach parafii, diecezji i całego Kościoła, których ideą przewodnią jest rola i zadania w ramach stałych instytucjonalnych struktur Kościoła.

IV. W DRODZE DO ODNOWIONEGO APOSTOLSTWA?

Niektóre dyskutowane problemy apostołstwa, a także tendencje rozwoju na polu realizacji apostołskich zadań Kościoła wskazują na to, że w dziedzinie apostołstwa dokonały się zasadnicze zmiany. Przede wszystkim to fundamentalne nowe pojęcie apostołstwa wchodzi stopniowo do słownictwa teologicznego i odzwierciedla się także w praktyce. Ewangelizacja, którą Kościół określił jako swoje pierwszorzędne i właściwe zadanie w świecie dzisiejszym, staje się pobudzeniem do nowego apostołstwa.

W realizacji apostołskiego dzieła Kościoła mają udział wszyscy członkowie Ludu Bożego, duchowni i świeccy. Zadaniem świeckich z tytułu właściwego im powołania i obecności w świecie jest „szukać królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej” (KK 31), a więc kształtowanie w duchu ewangelicznym porządku doczesnego. Współpracując z hierarchią kościelną wypełniają świeccy swe różne zadania, uczestnicząc w ten sposób w dziele ewangelizacji całego Kościoła. Tradycyjnie rozwijają oni swą działalność apostołską poprzez różnorodne organizacje kościelne laików, które w ostatnim stuleciu stały się dla życia i działania Kościoła niezwykłym fenomenem. Poprzez swoją dynamiczną aktywność apostołską przyczyniają się one do głębokich zmian tak w duchowości apostołskiej chrześcijan jak i w samym wyrazie zewnętrznym apostołstwa dzisiaj.

Te zmiany i tendencje rozwoju można z pewnością uznać za znaki zapowiadające nowy model apostołstwa Kościoła w przyszłości, a tym samym za zapowiedź nowych sposobów realizowania i ukazywania własnej tożsamości chrześcijańskiej przez katolików żyjących we współczesnym, „zlaicyzowanym” świecie.

³⁷ Przemówienie papieskie do uczestników zebrania plenarnego, dz. cyt., s. 14.